

BANSKÁ
BYSTRICA

ZELENÉ PROJEKTY

V MESTE
BANSKÁ BYSTRICA

BANSKÁ BYSTRICA SA CHCE ZARADIŤ
MEDZI ZODPOVEDNÉ MESTÁ, KTORÉ
CHRÁNIA SVOJICH OBYVATEĽOV PRED
HROZBAMI ZMENY KLÍMY A TVORIA FUNKČNÉ
A ZELENÉ VEREJNÉ PRIESTORY

BANSKÁ BYSTRICA REAGUJE NA ZMENY KLÍMY

VYTVORME SPOLU ZELENÉ VEREJNÉ PRIESTORY

Klimatická kríza zasahuje do našich každodenných životov čoraz viac. Dôkazom sú extrémne výkyvy počasia v lete i v zime, privalové dažde, veterné smršte či živelné pohromy. Mesto Banská Bystrica potrebuje urýchlene plánovať a vykonávať opatrenia na zmiernenie dopadov a na prispôbovanie sa klimatickej zmene. Tento záväzok vyjadrilo aj vo svojich strategických dokumentoch, Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Banská Bystrica na roky 2021 - 2023 či územnom pláne. Samospráva chce trvale zvyšovať kvalitu života všetkých obyvateľov, a práve realizáciou zelených opatrení zabezpečiť rozvoj zelenej a modrej infraštruktúry, ktorej význam v súčasnom období neustále rastie. Naším cieľom je zlepšovať životné prostredie, znižovať prašnosť a produkciu CO₂, a v neposlednom rade zvýšiť záujem obyvateľov zapájať sa do plánovania a realizácie zmien vo verejnom priestore.

Banská Bystrica začala prikladať veľký dôraz zeleným témam, resp. zeleným (zeleň) a modrým (voda) projektom, čoho dôkazom je napríklad získanie grantu vo výške 1,4 mil. eur na projekt Reakcia na zmenu klímy, vypracovanie mestskej klimatickej stratégie, realizácia opatrení na zmierňovanie (mitigá-

ciu) a prispôbovanie sa (adaptáciu) zmene klímy a pod. Zároveň mesto pracuje na príprave projektov Zelených sídlisk (zelených oáz) zameraných na obnovu a ozelenenie verejných priestorov určených obyvateľom. Dôležitým cieľom mesta je prostredníctvom verejných stretnutí s odbornou a laickou verejnosťou získať čo najviac podnetov na ich revitalizáciu.

Milí Banskobystričania, milé Banskobystričanky,

prinášame vám brožúru, prostredníctvom ktorej vás chceme informovať o zámeroch mesta - zelených projektoch, ktorými zvýšime kvalitu života v Banskej Bystrici. Ide o budovanie zelenej a modrej infraštruktúry, revitalizáciu verejných priestorov, vytváranie zelených sídlisk, ako aj o nevyhnutnú participáciu a dobré príklady z praxe, ktorými sa môžeme pochváliť už dnes.

V prípade, že vás táto téma zaujíma, budeme radi, ak navštívite web mesta www.banskabystrica.sk/zelenesidliska. V sekcii nájdete vysvetlenia a texty odborníkov, ktorí sa problematike zelenej a modrej infraštruktúry venujú.

POZÝVAME VÁS

September 2021, Lazovná ulica:

Vzdelávaco-náučná akcia, ktorá približuje zelenú a modrú infraštruktúru a klimatické dopady na život v meste. Náučné stojany rozšíria vedomosti obyvateľov o klimatických témach a pripravujú ich na proces participácie - verejných stretnutí pri vytváraní Zelených sídlisk (zelených oáz).

MESTO BANSKÁ BYSTRICA

Vydalo:

Mesto Banská Bystrica, Československej armády 26,
974 01 Banská Bystrica

Za odbornú spoluprácu ďakujeme:

Mgr. art. Eva Mazancová, doc. Ing. Ľubica Midriaková Zaušková, PhD., Ing. Peter Sabo, CSc., Ing. arch. Lucia Vrbiniaková, PhD., Ing. arch. Zuzana Gombalová, Ing. Jozef Jankov, PhD. MBA, Ing. arch. Ivica Gašparovičová, Ing. Martin Lakanda, Mgr. Zdenka Marhefková, PhD., Mgr. Michaela Huľuková, Mgr. Soňa Kariková, Msc., Ing. Milan Lichý, Mgr. Dominika Grešková

ZELENÉ PROJEKTY, KTORÉ REALIZUJEME, ALEBO PRIPRAVUJEME:

- Zelené sídliská (zelené oázy) – revitalizácia verejných priestorov pre vytýpaných sedem lokalít – Mládežnícka – Družby – Okružná, Podháj, Magurská – Krivánska – Jeľšovský hájik, Bernolákova – Radvanská, Severná, Vansovej, Gaštanová – Lipová – Limbová – Povstalecká
- Revitalizácia mestského parku
- Revitalizácia verejných mestských a prírodných krajinných priestorov – Námestie slobody, Národná ulica, Park pri kaštieli Radvanských
- Realizácia vybraných mitigačných a adaptačných opatrení v rámci projektu Reakcia na zmenu klímy mesta Banská Bystrica: celková rekonštrukcia budovy MŠ Šalgotárjanska, ako aj výmena nepriepustných povrchov chodníkov, zatienenie ihriska, výsadba zelene v areáli MŠ
- Inštalácia verejného inteligentného exteriérového LED osvetlenia s napájacou infraštruktúrou na Fončorde v rámci projektu Reakcia na zmenu klímy mesta Banská Bystrica
- Edukačná záhrada – EDUGA na základnej škole Spojová zo schémy malých grantov v rámci programu SK-Klíma (NFM a ŠR)
- Včelí plán pre biodiverzitu na základnej škole Moskovská zo schémy malých grantov v rámci programu SK-Klíma (NFM a ŠR)
- Ozelenenie a riešenie verejných priestorov v zónach ovplyvnených

výstavbou protipovodňovej ochrany mesta

- Vytvorenie nového parčíku pri malej železničnej stanici
- Tvorba Akčného plánu pre mitigáciu a adaptáciu mesta (APMA) v rámci projektu Reakcia na zmenu klímy mesta Banská Bystrica
- Aktualizácia Dokumentu starostlivosti o dreviny mesta Banská Bystrica
- Príprava aktualizácie Miestneho územného systému ekologickej stability
- Územný plán mesta Banská Bystrica – Zmeny a doplnky č. 5 – doplnenie zásad a regulatívov starostlivosti o životné prostredie a zdravie obyvateľstva o podkapitolu 10.5 Adaptačné opatrenia na zníženie dôsledkov zmeny klímy
- Zelený EYOF 2022 (ekologický Európsky olympijský festival mládeže)
- Projekty z participatívneho rozpočtu – Urpínske serpentíny
- Zelené projekty ZAaRES: kvetinové lúky, mobilná zeleň, prírode blízke kosenie, mozaikovitý kosenie
- Zelené projekty Mestských lesov: Biodiverzita a produkcia lesov Slovenska v prepojení na ekosystémové služby; Testovanie nových politík a podnikateľských modelov na zabezpečenie vybraných ekosystémových služieb lesa; Výskum vplyvu vybraných činiteľov na hynutie jaseňov a spracovanie programu obnovy jaseňových porastov; Ekologicko-ekonomická optimalizácia ťažbovej úpravy prírody blízkeho lesov; Spresnenie spôsobu

získovania stavov zveri a návrh zmien poľovníckeho plánovania

- Odstraňovanie čiernych skládok za podpory aktivistov, aktívnych pracovníkov, sociálneho podniku Medzitrh práce – Šanca pre všetkých
- Opatrenia na zadržiavanie vody v krajine v spolupráci s Nadáciou Ekopolis a Veoliou
- Relax zóna Tajovka

ČO JE TO ZELENÁ A MODRÁ INFRAŠTRUKTÚRA, A PREČO JE V MESTE DÔLEŽITÁ?

Zelená a modrá infraštruktúra v sídlach je prepojenou sieťou zelených a modrých plôch, ktoré zachovávajú hodnoty a funkcie pôvodných a prírode blízkych ekosystémov. Je tvorená prírodnými prvkami, akými sú zvyšky lesov, mokrade, vodné toky s príľahlou vegetáciou, mŕtve ramená riek...

Jej súčasťou je sídelná zeleň – parky, parčíky, sprievodná vegetácia ciest, kvetinové záhony, ale aj strešné a vertikálne záhrady, zelené vegetačné steny či mobilná zeleň. Zeleň v meste dotvárajú aj umelo vytvorené vodné prvky – fontány, pitné fontánky a rosiče.

Zelená a modrá infraštruktúra poskytuje ľuďom rôzne formy úžitku a prospechu:

- Zvyšuje vlhkosť ovzdušia
- Poskytuje tieň
- Znižuje hluk, prašnosť a výkyvy teplôt
- Podporuje regeneráciu organizmu
- Prispieva k vzdelávaniu
- Zlepšuje životné prostredie a podmienky pre adaptáciu na zmenu klímy a pod.

Funkcie zelenej a modrej infraštruktúry v mestách

- **Mikroklimatická** – zeleň verejných priestorov poskytuje tieň a svojou schopnosťou vyparovania vody ovplyvňuje vlhkosť ovzdušia a znižuje výkyvy teplôt. Mestské parky v porovnaní s ulicami znižujú teplotu v priemere o 1 až 2 °C.

- **Regulácia hydrologického cyklu** - dobre navrhnuté verejné priestory s dostatkom zelene môžu poskytnúť dôležité miesto na dočasné zachytenie povrchovej vody počas búrok, kým ich neodvedie odvodňovací systém. Priepustné povrchy umožňujú zachytávať a vsakovať zrážky do pôdy, čím sa znižujú požiadavky na tradičné kanalizačné systémy.
- **Hygienická** - čistota ovzdušia, zeleň slúži ako filter pre prachové častice. Nezanedbateľná je aj funkcia znižovania rýchlosti vetra a hladiny hluku v mestskom prostredí.
- **Zachovanie biodiverzity** - rozmanitosť prírody.
- **Spoločenská, psychologická a estetická** - zeleň je dôležitá pre zdravie, umožňuje kontakt s prírodou, podporuje regeneráciu, prispieva k duševnému zdraviu, podporuje fyzickú aktivitu ľudí, navodzuje príjemné pocity, upokojuje, dopĺňa energiu.

PLÁNOVANIE A REVITALIZÁCIA VEREJNÝCH PRIESTOROV

Okrem príprav revitalizácie verejných mestských a prírodných krajinných priestorov - Námestie slobody, Národná ulica, Park pri kaštieli Radvanských, pracuje v súčasnosti samospráva aj na projektoch regenerácie siedmich vytypovaných vnútroblokov lokalizovaných v obytných častiach Banskej Bystrice. Tieto vybrané lokality sú využívané najmä obyvateľmi priľahlých bytoviek. Ich potenciál umožňuje vznik bezpečných priestorov pre hry detí, kontakt so zeleňou, vodné prvky, plochy na relax, ochladzovanie v horúčavách, spoločenské kontakty so susedmi, zlepšovanie biodiverzity pod.

Významnou environmentálnou dimenziou verejného priestoru sú jednotlivé prvky zelene. Tie spolu s vodstvom predstavujú v meste zložku, cez ktorú sa do zastavaného územia dostáva prírodné prostredie. Pri väčšine obytných súborov - sídlisk, je potrebné zabezpečiť najmä kvalitnú vnútroblokovú a medziblokovú verejne dostupnú zeleň, zeleň pri objektoch vybavenosti, líniovú zeleň pozdĺž komunikácií. Konkrétne opatrenia v konečnom dôsledku môžu mať podobu čisto „zelenú“ alebo „modrú“, optimálne je však tieto dve zložky v maximálnej možnej miere kombinovať a prepojiť. Zvýšené požiadavky na budovanie technickej „sedej“ infraštruktúry (komunikácie, chodníky, parkoviská, strechy budov...) je vhodné posilniť o riešenia, ktoré vychádzajú viac z prírody, čím sa znásobí daná funkcia.

MESTO CHCE V SPOLUPRÁCI S OBYVATEĽMI V NAJBĽIŽŠÍCH ROKOCH OBNOVIŤ ASPOŇ SEDEM VNÚTROBLOKOV

Projekt Zelené sídliská (zelené oázy) sa zameriava na sedem lokalít: Mládežnícka - Družby - Okružná, Podháj, Magurská - Krivánska - Jelšovský hájik, Bernolákova - Radvanská, Severná, Vansovej, Gaštanová - Lipová - Limbová - Povstalecká.

Vo všetkých prípadoch ide o prevažne stabilizované územia. Znamená to, že sa tam neplánuje zmena zástavby - nové budovy či významná prestavba existujúcich objektov. Nemali by sa zvyšovať súčasné nároky na cesty a parkovacie kapacity, ani nároky na verejné siete. Rozsah zelených plôch ostáva zachovaný, resp. sa zvýši ich kvalita.

Pri revitalizácii a regenerácii existujúcich plôch je potrebné rešpektovať limity

ochrany prírody, ako aj záväzné regulatívy plošnej výmery zelene na obyvateľa vplyvajúce z platného Územného plánu mesta Banská Bystrica. Ďalej je dôležité sledovať štruktúru navzájom prepojených ekosystémov a zachovať významné plochy zelene. Známe limity predstavujú aj podzemné a nadzemné vedenia inžinierskych sietí. Dôležitými vstupmi budú aj analýzy Akčného plánu mitigácie a adaptácie (APMA) ako klimatologické hodnotenie a posúdenie zraniteľnosti lokalít.

Verejné priestory by mali byť rozumne prepojené a upravené tak, aby obyvateľom a návštevníkom poskytovali bezpečný, komfortný a atraktívny pobyt v spoločných priestoroch mesta. Predmetom plánovanej obnovy vytypovaných vnútroblokov je priniesť komplexné riešenie zamerané na už spomínanú prírodnú zložku - modrú a zelenú infraštruktúru, a vytvoriť tak zelené sídliská. Z pohľadu mesta ide o pokračovanie revitalizácie

vnútroblokov po vzore schválených projektov v Sásovej a na Fončorde. Podobne ako v prípade týchto dvoch projektov, samospráva chce aj tentoraz pokračovať participatívnym spôsobom a zapojiť do plánovania čo najviac obyvateľov.

ČO CHCEME V JEDNOTLIVÝCH LOKALITÁCH ZREALIZOVAŤ:

- doplniť novú vhodnú zeleň a ošetriť existujúce drevery;
- vybudovať vodozádržné opatrenia s cieľom zachytávať dažďovú vodu v území a opätovne ju využiť - jazierka, zavlažovanie;
- zrekonštruovať chodníky a osvetlenie, prípadne doplniť chýbajúce pešie prepojenia;
- obnoviť mestský mobiliár a doplniť ponuku aktivít pre všetky vekové kategórie, detské ihriská, športoviská, miesta na stretávanie sa obyvateľov, komunitné záhrady;

kvalita vody

ľudská pohoda

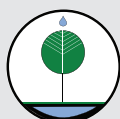
redukcia hluku

biodiverzita

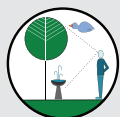
zachytávanie vody

zníženie teploty

estetika

kvalita vzduchu

obnovy chodníkov chcú vytvoriť oddychové miesta s tienением, športoviská či vodné prvky a dažďové záhrady.

Aktuálne sa mesto zameriava na zvýšenie informovanosti o projektoch zelenej a modrej infraštruktúry a plánovaní verejných stretnutí s obyvateľmi.

Cieľom takejto participácie je:

- informovať verejnosť o plánovaných aktivitách,
- získať spektrum názorov a argumentácií,
- hľadať inováčné riešenia v prospech väčšiny,
- nájsť vzájomnú dohodu medzi obyvateľmi, odborníkmi a mestom

Podnety z diskusií budú spracované do požiadaviek, podľa ktorých sa budú vytvárať návrhy jednotlivých lokalít a formovať podklady pre projektové a investičné zámery alebo urbanisticko-architektonicko-krajinársku súťaž návrhov.

Mesto chce na revitalizáciu siedmich vytypovaných vnútroblokov, ako aj na ďalšie projekty v súlade so stratégiou adaptácie a zmierňovania dopadov klimatickej zmeny, postupne získať finančné prostriedky z európskych fondov a grantov.

KEDY SA STRETNEME VO VAŠEJ LOKALITE? POZNAČTE SI DO KALENDÁROV DÔLEŽITÉ TERMÍNY:

1 KOLO:

20.9. Severná
21.9. Vansovej
22.9. Magurská - Krivánska - Jelšovský hájik
23.9. Mládežnícka - Družby - Okružná
28.9. Bernoláková - Radvanská
29.9. Gaštanová - Lipová - Limbová - Povstalecká
30.9. Podháj

2. KOLO:

21.10. Vansovej
22.10. Severná
25.10. Bernoláková - Radvanská

26.10. Magurská - Krivánska - Jelšovský hájik
27.10. Mládežnícka - Družby - Okružná
28.10. Gaštanová - Lipová - Limbová - Povstalecká
02.11. Podháj

Miesta stretnutí sú zverejnené na webe mesta v sekcii Zelené sídliská (zelené oázy). V prípade nepriaznivej epidemickej situácie sa uskutočnia online.

Pre mesto je dôležité poznať názor ľudí, reflektovať na ich požiadavky, pretože jeden relevantný návrh dokáže skvalitniť celkový zámer. Získané informácie sú ideálny spôsob pre vytvorenie spoločnej predstavy, akým smerom sa má projekt uberať.

CIEĽOM PARTICIPÁCIE JE DOSIAHNUŤ VZÁJOMNÚ DOHODU

Vďaka dotazníkovému prieskumu z júna 2021 samospráva zistila, čo si obyvatelia v jednotlivých lokalitách želajú mať. Okrem skvalitnenia údržby zelene či

Časová os participatívneho procesu

Schválenie participatívneho procesu MsZ
apríl 2021

Vytvorenie prípravných tímov
august 2021

Spracovanie návrhov z verejných stretnutí
prvá polovica
októbra 2021

Vypracovanie finálnej správy
prvá polovica
novembra 2021

Dotazníkový prieskum
jún 2021

Prvé kolo participatívnych stretnutí
druhá polovica
septembra 2021

Druhé kolo participatívnych stretnutí
druhá polovica
októbra 2021

Zverejnenie výstupov z finálnej správy
druhá polovica
novembra 2021

PARTICIPÁCIA OBYVATEĽOV JE DÔLEŽITÁ – PRÍKLADY DOBREJ PRAXE

Potreba prepojenia miest s prírodou, zvýšenie množstva zelených plôch či zachytávanie dažďovej vody je pre udržateľnú lokálnu klímu veľmi dôležité. Pokiaľ sa zmeny udejú premyslene a po celom svete, existuje šanca, že budú mať vplyv aj na globálnej úrovni. Zelené a modré riešenia sú už viditeľné aj v Banskej Bystrici.

Týka sa to napríklad zelenej strechy na MŠ Tatranská, vyvýšených záhonov a zachytávania dažďovej vody v Radvani, iniciatívnej výsadby nových stromčekov obyvateľmi (napr. na Severnej ulici) či prírode blízkeho kosenia na území mesta. Okrem odborného hľadiska a investora si však akékoľvek proklimatické riešenie vyžaduje najmä participáciu zo strany ľudí. Je preto dôležité, aby obyvatelia rozumeli, prečo je potrebné v ich okolí zaviesť určité opatrenia, a tiež tomu, aký vplyv to bude mať na ich život.

Komunita pre zlepšenie klímy

Na to, aby bola zmena citeľná je potrebné najmä to, aby sa pre danú vec nadchlo viac ľudí – komunita, nakoľko spoločnými silami je do jednotlivých proklimatických riešení možné priniesť udržateľnosť. Ako dobrý príklad môžeme uviesť výsadbu nových stromčekov, pre ktoré je polievanie v rámci prvých dvoch rokov kľúčové. Práve adopcia pomáha vytvárať vzťah medzi ľuďmi a zeleňou. Ten potom podnecuje adoptéra k starostlivosti o "svoj" stromček. Komunita, ktorá rozumie klimatickým zmenám vie nielen pomôcť s udržateľnosťou zelených riešení, ale aj navrhovať a vytvárať samotné zmeny.

Asi máte pocit, že vo vašom okolí ešte nie je silná komunita, ktorá by vnímala túto tému, nevešajte hlavu. Vznik každej komunity, iniciatívy či podujatia sa začínala nadšením pár jednotlivcov, ktorí následne motivujú ďalších ľudí. Pozitívna motivácia môže mať rôzne podoby – usporiadanie pikniku, vytvorenie tematickej akcie, osadenie vtáčích búdok a hmyzích domčiekov alebo vytvorenie náučného chodníka či komunitnej hry. Tieto na prvý pohľad neklimatické aktivity pomáhajú ľuďom, aby si vytvorili vzťah so svojím okolím. Ten je kľúčom k tomu, aby komunita za klimatické opatrenia bojovala a podporovala ich.

Pridáte sa k zmene?

Ďalšie príklady dobrej praxe

- Zníženie energetickej náročnosti mestských budov – škôlky, školy, mestský úrad, zariadenia sociálnych služieb a pod.
- Ekodoprava – trolejbusy, plynobusy MHD, cyklotrasy, elektrobicykle, kolobežky
- Zmenený režim kosenia, mozaikovité kosenie – okrem podpory biodiverzity prináša aj nový estetický vnem
- Kvitnúca lúka
- Zelené steny a strechy – MŠ Tatranská,
- Vsakovacie prielahy v obytných zónach
- Dažďové vodné plochy, dažďové záhrady
- Rosiče vzduchu
- Hmyzie domčeky
- Komunitné záhrady

Vodný prvok

Vertikálna zelená strecha

Vsakovací priestor

Príroda blízke kosenie